

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

1–2 грудня 2005 року у Тернопільському державному економічному університеті, згідно з планом проведення науково-технічних форумів, відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Соціально-психологічні та правові засади гендерної політики”, що зібрала науковців з різних регіонів України. Співorganizаторами заходу виступили Інститут експериментальних систем освіти та юридичний факультет.

Основною метою проведення конференції стало емпіричне осмислення та наукове обґрунтування основних здобутків та розробок проблемного кола питань гендерної рівності у соціально-психологічному та суспільно-правовому ракурсах. Зasadничою тезою зібрання було твердження про те, що досягнення поступових, але радикальних змін у забезпеченні рівних можливостей жінок і чоловіків у різних сферах суспільного життя вимагає не лише науково-теоретичного, а й законодавчого закріплення і правового втілення гендерних правозахисних механізмів, розробки стратегії і реалізації гендерної освіти та політики в Україні, активної участі у цьому процесі громадянського суспільства.

Розпочинаючи пленарне засідання конференції проректор з наукової роботи ТДЕУ, доктор економічних наук, професор *Мельник Алла Федорівна*, попередньо привітавши присутніх, зазначила, що проблема гендерної рівності на сучасному етапі державотворення є одним з провідних та актуальних напрямків досліджень у сфері суспільних відносин. Оскільки чільне місце у трансформації існуючої системи гендерних взаєностосунків належить освіті, яка є визначальним соціальним інститутом, котрий покликаний забезпечувати паритетність учасників освітнього процесу, а відтак сприяти формуванню гендерно культурної особистості. У цьому аспекті принциповим стає впровадження гендерної освіти у вищу школу, яка має на меті не лише трансляцію наукової інформації, а й повинна сприяти формуванню системи знань, умінь, норм, цінностей, що утверджу-

Психологія і суспільство. – 2005. – Спецвипуск: Соціально-психологічні та правові засади гендерної політики. – 67 с.

ватиме гуманістичні світоглядні орієнтири особистості, стимулюватиме творення власної життєвої позиції. Відтак економічний університет, як зазначила проф. Мельник А.Ф., активно долучається до згаданих прогресивних змін, що тенденційно спрямовані на інтеграцію усіх розвиткових процесів та аспектів людини – її розумового, соціального, етичного та духовного становлення. Результатом цього стало створення при університеті трьох науково-дослідних інститутів та двох науково-дослідницьких центрів, які активно співпрацюють із Національним університетом “Львівська політехніка”. Головним завданням спільної діяльності є проведення наукових консультацій, семінарів, конференцій тощо. Також нещодавно відбулося підписання угоди про співробітництво університету з АПН України у реалізації низки наукових проєктів. Саме завдяки цьому ТДЕУ увійшов до 30-ки кращих ВНЗ країни з науково-дослідної діяльності.

Після привітальних слів та подяки за співпрацю і висловлення сподівань на продовження роботи у даному напрямку деканом юридичного факультету, кандидатом юридичних наук, доцентом *Осадчук Стефанією Стефанівною*, вступне слово виголосив директор Інституту експериментальних систем освіти, доктор психологічних наук, професор *Фурман Анатолій Васильович*. Насамперед він окреслив основний формат та предметне коло конференції і зазначив, що на кафедрі соціальної роботи університету, яку він очолює, вже третій рік поспіль викладається курс “Основи гендерної рівності”. Результатом

цього стало створення авторської програми та лекцій, що стали Лауреатом Всеукраїнського конкурсу навчальних програм з гендерної тематики 2004 року та були опубліковані у відповідних збірниках, які оприлюднив Анатолій Васильович. Також ним був презентований журнал "Психологія і суспільство", котрий уже шостий рік регулярно друкує найновіші дослідження із філософії, соціології та психології гендерної проблематики.

У подальшому виступі зазначалося, що незважаючи на те, що у нашій державі вже намітилася тенденція до рівноправ'я обох статей, про що свідчать новоприйняті законодавчі акти, зокрема підписаний Президентом України Віктором Ющенком 8 вересня 2005 року Закон № 2866-IV "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", що набрав чинності 1 січня 2006 року. Однак у даній сфері життєдіяльності залишається досить багато невирішених проблем. Зокрема, вони стосуються освітньої галузі (мала кількість фахівців із зазначеної проблематики, нерівність у можливостях професійного зростання, недостатність навчально-методичного матеріалу, оформленого відповідно до вимог гендерної рівності тощо), економічної галузі (проблема гендерної стратифікації та поділу праці за ознакою статі, низький рівень оплати, подвійне навантаження тощо) та, що найважливіше, несприятливих суспільних умов і можливостей у самоактуалізації та самореалізації жінок нарівні з чоловіками. Надалі А.В. Фурманом було підкреслено, що зацікавлення гендерною проблематикою дає змогу організувати широкі пошуки у теоретико-методологічному форматі вітакультурної парадигми.

Щире зацікавлення учасників конференції викликала доповідь старшого наукового співробітника ІЕСО, кандидата психологічних наук *Юлії Мединської* "Соціально-психологічні аспекти гендерної політики", тематика якої досліджувалася у контекстуальному полі глибинно-психологічної парадигми, динамічних напрямків психотерапії та юнгіанської психології. Доповідачка також поділилася результатами досліджень, котрі вона вела протягом останніх років у сфері українського етнічного менталітету, зокрема – фемінінних гендерних паттернів. Загальним висновком виступу стала думка про те, що відповідно до особливостей українського менталітету, який, хоча й ідеалізує образ жінки та її материнську роль, все ж створює деякі психологічні межі та неадекватні стосунки, котрі, своєю чергою, призводять до фіксації інфантильної дитячої установки незавершеної сепарації.

Зовсім у іншому форматі проходила співповідь завідувача кафедри кримінального права і процесу, кандидата юридичних наук *Миколи Головецького* та студентки юридичного факультету *Христини Вацук* "Кримінально-правові аспекти протидії торгівлі людьми". Виступаючі ознайомили присутніх із проблемами, що реально та гостро стоять перед сучасним соціумом і вимагають прийняття негайних і кардинальних рішень щодо їхнього вирішення. Насамперед це впровадження нових законодавчих актів, які б регулювали та вста-

новлювали адекватну міру покарання злочинців, котрі здійснюють торгівлю людьми, серед жертв яких близько 95 % становлять жінки та дівчата. Основний акцент був зроблений на тому, що фактична наявність правових документів на державному та міжнародному рівнях ще не є гарантом зменшення кількості реальних злочинів. Здолання зазначених проблем доречно розпочати із визначення та подолання причин, які стали основними чинниками торгівлі людьми: а) низьким рівнем економічного розвитку, б) відсутністю робочих місць, в) мізерними доходами населення, г) великими витратами громадян на охорону здоров'я, навчання, життя тощо.

Друга частина пленарного засідання була проведена двосекційно: а) соціально-психологічний аспект гендерної політики; б) суспільно-правовий аспект гендерної політики. Участь в обговоренні зазначених проблем взяло понад 30 науковців з різних регіонів України, у тому числі з Рівного, Черкас, Луцька, Запоріжжя, Донецька, Сімферополя: *Фурман А.* "Гендерна проблематика у вітакультурному контексті, або спроба аналізу першопричин гендерної нерівності", *Яценко Т., Аврамченко С., Євтушенко І.* "Глибинно-психологічні детермінанти статевої ідентифікації", *Мишик Л.* "Соціально-психологічні аспекти гендерної політики у профілактиці насилля стосовно жінок", *Надвичнича Т.* "Насилля у сім'ї: соціально-психологічний аспект", *Ревасевич І.* "Кроскультурні дослідження гендерної проблематики", *Москаль Ю.* "Гендер і його психологічна роль у рекламному бізнесі", *Бамбурак Н.* "Гендерна культура особистості та освітньо-виховний процес", *Ханис В.* "Чоловічі гендерні стереотипи. До проблематики питання", *Дамбровський О.* "Гендерні проблеми чоловіків. Досвід вирішення", *Спільчук Т.* "Гендер як об'єкт дослідження у психології", *Шандро І.* "До проблеми дослідження спрямованості особистості (гендерний аспект)", *Самотасєва Е.* "Емоційність у регуляторному профілі чоловіків і жінок", *Боярова К.* "Гендерні особливості користувачів Інтернету", *Бригадир М.* "Соціальна дискримінація жінок у постсоціалістичних країнах", *Литвин А.* "Соціологічний підхід до дослідження дискримінації жінок", *Морцакова О.* "Категорія "гендеру": культурологічний зріз", *Ребуха Л.* "Національна система захисту права жінок в Україні", *Буда Т.* "Економічна активність населення: гендерні особливості", *Підгурська М.* "Соціальне становище жінок в Україні: проблеми гендеру", *Демущ О.* "Гендерні особливості зайнятості населення на ринку праці", *Горбунова Н., Бурцева Ю.* "Українська традиція як чинник статево-рольового виховання", *Вакарєв Е., Крашеніннікова С.* "Проблема гендерних стереотипів у структурі суспільної свідомості", *Баглай В.* "Гендерна політика в умовах суспільства ризику", *Коваль Л.* "Соціально-економічна адаптація безробітних жінок у сучасних ринкових умовах", *Смоленський Д.* "Гендерна проблематика у кримінології", *Ханис В.* "До питання історіографії гендерного підходу в історії", *Свиридова Д.* "Гендерна політика ООН і Україна", *Книш М.* "Правове

становище жінки: український досвід”. *Кобельська О.* “Просвітницька праця українських жіночих товариств як громадська альтернатива гендерної політики”.

Підсумовуючи роботу конференції, А.В. Фурман зазначив, що проблема гендерної рівності на сучасному етапі державотворення українського суспільства має зміститися із сфери розгляду питання рівності у площину гендерної відповідальності, взаємодоповнення та паритетності, заснованих на принципі компліментарності. Тому гендерну проблематику слід аналізувати та досліджувати у контексті вітакультурної парадигматики, а відтак з позицій ковітальності та культуротворення. Задля досконалішого розуміння й обґрунтування окресленого кола питань доцільно було б спрямувати подальші наукові розвідки у сферу, що обґрунтовувала б глибинний соціально-психологічний портрет гендерно компетентних української жінки та українського чоловіка.

Результатом проведеної конференції стало прийняття *пропозицій та рекомендацій* щодо подальших наукових пошукувань у сфері гендерної проблематики. Зокрема:

1. Доречно розглянути питання гендеру не лише у соціально-психологічному, а й у аксіологічному контексті.

2. Треба проаналізувати проблему доцільності різностатевого виховання у сучасній школі та введення диференційованого навчання за статевою ознакою.

3. Особливу увагу варто зосередити на соціально-психологічних проблемах сільської жінки.

4. Розробити дієві правові механізми реального забезпечення рівних можливостей у всіх сферах життєдіяльності не тільки “де-юре”, але й “де-факто”.

5. Запровадити вивчення курсу з гендерної проблематики в усіх ВНЗ України.

6. Варто розглянути проблему гендерної компетентності за сучасних інформаційних перетворень у суспільстві, зокрема актуалізувати та зробити акцент на гендерній грамотності населення.

7. Спрямувати дослідження гендерної проблематики у русло гармонізації відносин та перебування особистості (незалежно від статі і спрямування) у соціумі.

8. Глибше та детальніше вивчити етнокультурний аспект зародження гендерної специфіки та визначити основні напрямки сучасних досліджень.

9. З метою подолання гендерної нерівності у країні доцільно скористатися досвідом врегулювання даної проблематики у розвинутих країнах та адаптувати систему закону і прав до ментальних і культурних особливостей українського суспільства.

10. Розвивати дослідження глибинно-психологічних чинників гендерних стереотипів, гендерних ролей, гендерних сценаріїв тощо: дослідити можливості реалізації стратегій гендерної толерантності.

11. Доречно розмежувати позитивні і негативні наслідки гендерної політики і чітко окреслити мету-ідеал.

12. Визначити основні напрямки економічного розвитку жінок, шляхи підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, у т. ч. розробити закони, спрямовані на гуманне та конструктивне використання жіночих трудових ресурсів.

13. Продовжити роботу над вивченням гендерних поведінкових особливостей у сучасному українському суспільстві з подальшим проведенням другої наукової конференції.

Тетяна НАДВИНИЧНА,
м. Тернопіль